

Het ontstaan van Shanties *door Jan Verlinden*

1. Informatie over shanties en dwarsgetuigde schepen

2. Shantyboeken

3. Reisverslagen en romans van (ex)zeelui

4. Historie en techniek van dwarsgetuigde schepen

5. Literatuurlijst

5.1. Shantyboeken

5.2. Reisverslagen en romans van (ex)zeelui

5.3. Historie en techniek van dwarsgetuigde schepen

6. Discografie

7. Internet-sites

7.1. Shanties

7.2. Dwarsgetuigde schepen

1. Informatie over shanties en dwarsgetuigde schepen

In een shanty, het werklied, is het ritme erg belangrijk. Ze werden aan boord van de grote zeilschepen (windjammers) gezongen bij werkzaamheden, die met een grote groep zeelieden tegelijkertijd moesten plaatsvinden, zoals het anker lichten, het hijsen van zeilen of het ééntonige werk aan de pompen. Naast het coördineren van het ritme had de shanty ook een sociale functie: de zeelieden konden hun hart luchten over de toestand aan boord, zoals de kwaliteit van het eten. Vaak zijn het vierregelige versjes met een korte solo van de shantyman en het antwoord van de werkers. Shanties stammen uit de periode 1820-1920 en hebben een zeer gevarieerde herkomst (het zuiden van de Verenigde Staten, West-Indië en dergelijke). Omdat destijds veel Ieren zeeman waren is de Ierse invloed ook nadrukkelijk aanwezig. Het merendeel van de shanties wordt in 't Engels gezongen, soms in 't Frans, Duits of Nederlands.

Een zeemanslied werd dus niet zozeer bij het werken gezongen. In de schaarse vrije tijd zaten de zeelieden aan dek en bezongen ze in deze zogenaamde "fore-bitters" het harde leven aan boord of de emotionele bindingen met de wal, bijvoorbeeld melancholieke liederen over afscheid nemen of drinken. Bij deze liederen werden niet zelden begeleidende muziekinstrumenten als banjo of accordeon gebruikt.

[Top](#)

2. Shantyboeken

Shanties zijn niet alleen liedjes die de moeite waard zijn om naar te luisteren of liever, zelf te zingen. Nog niet zo lang geleden vormden ze een vast onderdeel in het bestaan van veel zeelui.

Voor de leden van 'Dwarsgetuigd' die interesse hebben in de historie van de shanties en de zeilschepen waarop deze liedjes werden gezongen, heb ik de moeite genomen enige informatie bijeen te zoeken. Dit is bij lange na geen uitputtend overzicht.

De belangrijkste bron voor onze kennis van shanties zijn de boeken van Stan Hugill (1906-1992), de man die in de jaren twintig van de twintigste eeuw nog als zeeman en shantyman heeft gevaren op dwarsgetuigde schepen. Hij heeft notities gemaakt van teksten en melodieën van de liedjes. Tot zijn dood heeft hij de mensen enthousiast gemaakt voor de shanties. Op welke aanstekelijke manier hij dat kon, is te zien op de videoband *Stan Hugill, The Last Shantyman, Live in Workum 1990*.

Sinds enkele jaren is gelukkig zijn hoofdwerk *Shanties from the Seven Seas* weer verkrijgbaar. In dit werk staan achtergronden, teksten (met varianten) en bladmuziek beschreven van meer dan 400 Engelstalige shanties. Bovendien bevat dit boek een glossarium (met uitleg van typische termen) en een uitgebreide bibliografie. Hoe de werksituaties waren bij de verschillende soorten shanties, is te zien op de pentekeningen die eveneens door Stan Hugill zijn gemaakt. Een aantal van die tekeningen is in dit boekje gereproduceerd.

Jammer genoeg is van Stan Hugill sinds jaar en dag niet meer verkrijgbaar *Songs of the Sea*, in het Nederlands uitgegeven onder de naam *Zeemansliederen*. Meer dan honderd shanties met toelichtingen zijn hierin opgenomen. De teksten van de liedjes zijn niet alleen Engels, maar ook Nederlands, Duits, Frans, Noors, Zweeds en Italiaans. Bovendien staat er een beknopt overzicht in van de geschiedenis van de dwarsgetuigde scheepvaart en geeft Hugill zeer leesbare achtergronden bij het harde leven van de zeeman. Ook is in dit boek een verklarende woordenlijst en bibliografie te vinden. De discografie stelt liefhebbers in staat op zoek te gaan naar grammofoonplaten met 'oer'opnamen van shanties.

[Top](#)

C. Davids heeft in *Wat lijdt den zeeman al verdriet* een overzicht gegeven van het Nederlandse zeemanslied in de zeiltijd (1600-1900). Wellicht is dit boek nog antiquarisch verkrijgbaar. Hierin wordt de vraag beantwoord, welke liederen eigenlijk zeemansliederen kunnen worden genoemd, welke functies het zingen van liederen aan boord had en waardoor het lied op den duur achteruit is gegaan. Teksten en melodieën (voorzover bekend) staan erin afgedrukt, evenals een zeer uitgebreide literatuurlijst.

Nog steeds verkrijgbaar is het boek van William Doerflinger *Songs of the Sailor and Lumberman*. Hierin staan, zoals bij voornoemde boeken, behalve een historische inleiding, ook de teksten, melodieën en achtergronden beschreven.

Roy Palmer heeft een herziene en uitgebreide uitgave van het 'Oxford Book of Sea Songs' uitgegeven onder de titel *Boxing the Compass*.

Niet meer verkrijgbaar is het boek van Gale Huntington, *Songs the Whalemens Sang*. De opzet van dit boek is vergelijkbaar met die van de vorige, echter met dit verschil, dat uitsluitend liederen staan vermeld die in de vrije tijd werden gezongen, geen shanties, omdat zeelui die als een integraal onderdeel van hun werk beschouwden, niet als liedjes. Bovendien bestond de opvatting dat het ongeluk bracht shanties te zingen los van het werk!

Een kort overzicht van de geschiedenis van de shanties en de verschillende soorten is - met teksten, muziek, glossarium en bibliografie - te vinden in *Songs of the Sailor* door Genn Grasso.

Stuart M. Frank, conservator van “The Kendall Whaling Museum” in Sharon, Massachusetts USA heeft in 2000 uitgegeven *Sea Chanteys and Sailors’ Songs*, met uitgebreide introductie, bibliografie en alle songs met bladmuziek.

Een recente Nederlandse uitgave is Ton Keesom’s *Over shanty’s en seasons – 40 zeemansliedjes ontrafeld* –. Hij geeft een schets van de geschiedenis, een samenvatting van de soorten shanties, de teksten met bij elk lied een toelichting, een verklarende woordenlijst en een beknopte bibliografie. Jammer genoeg ontbreken de melodieën.

[Top](#)

3. Reisverslagen en romans van (ex)zeelui

Het zal geen verbazing wekken dat er relatief weinig is geschreven door zeelui over de levensomstandigheden aan boord van een zeilschip. Gelukkig zijn er uitzonderingen. In de literatuuropgave staat een aantal titels vermeld van boeken die lezenswaardig zijn voor degenen die geïnteresseerd zijn in de dagelijkse gang van zaken op windjammers. De meeste boeken zijn alleen antiquarisch verkrijgbaar.

In het klassiek geworden reisverhaal *Twee jaar voor de mast, 1834-1836* beschrijft Richard H. Dana zijn leven aan boord van diverse zeilschepen op zijn tocht van Boston, aan de oostkust van de V.S., via kaap Hoorn naar de westkust van de V.S. om een lading huiden te halen.

Blijkbaar werd er aan boord nog volop gezongen. ‘*Een deuntje erbij werkt even goed als tien man extra*’, zeiden de matrozen. Als zij vanuit Santa Barbara vertrekken, zingt het hele ‘koor’ uit volle borst ‘*Time for us to go*’. Dana vermeldt alleen titels van enkele shanties, geen teksten. ‘*Als de laatste takel aangeslagen was, werden alle hens geroepen – zelfs de kok en de hofmeester- wij stelden ons achter elkaar op aan de vallen, zittend op de huiden met onze hoofden vlak onder de dekbalken, zetten ons schrap tegen de takels, hieven een lied aan en sleurden, terwijl wij allemaal tegelijk bij het refrein krachtzetten, de takels aan en stouwden het boek (vijftientig tot vijftig huiden die in tweeën gevouwen in elkaar werden geschoven als bladzijden in een boek) naar binnen tot het niet meer te zien was. Zeemansliederen die gezongen worden aan de kaapstander en de vallen klinken daarom zo eigenaardig, omdat ze allemaal na iedere regel een refrein hebben. Gewoonlijk wordt het hoofdthema door één persoon gezongen en bij het refrein vallen dan de anderen in – hoe harder hoe beter... Bij het stouwen van de huiden ontdekten wij dat het veel uitmaakte welk lied er gezongen werd*’.

Met barken en klippers de wereld rond is een bundeling van de beschrijving van een reis om de wereld in de jaren 1851/52 op de bark *Baltimore* door de Nederlandse koopvaardijkapitein F.C. Jaski en de memoires van de vijftientigjarige loopbaan als gezagvoerder van zijn neef C.J. Jaski. Er wordt in dit boekje geen melding gemaakt van shanties.

In 1875 monsterde Frank Bullen (1857-1915), achttien jaar oud, in New Bedford (V.S.) aan op een Amerikaanse walvisvaarder voor een reis die verscheidene jaren zou duren en die hem rond de gehele aardbol bracht. Nog vóór zijn twaalfde was zijn zeemansloopbaan al begonnen. Tot zijn 27ste bleef hij varen en na enige jaren aan de wal had hij vanaf 1899 zoveel succes met schrijven, dat hij van zijn pen kon leven.

[Top](#)

In 1897 verscheen het boek over zijn leven op een walvisvaarder, *The Cruise of the Cachalot*, in het Nederlands uitgegeven onder de titel *De zwerftocht van de “Cachalot”. De wereld rond op jacht naar potvisschen*. Een halve eeuw tevoren was Herman Melville’s *Moby Dick* verschenen, waarin kapitein Ahab met de *Pequod* jacht maakt op Moby Dick, de witte walvis die hem ooit van een been had beroofd. In beide boeken staan veel uitweidingen over de ouderwetse walvisjacht.

Melville haalde de inspiratie voor zijn epos uit het verslag van Chase, die in *The Wreck of the Whaleship Essex* beschrijft hoe hun (houten) walvisvaarder door een walvis tot zinken werd gebracht.

Bullen's jeugdervaringen staan opgetekend in *The Log of a Sea-Waif*, in Engeland verschenen in 1897, en in het Nederlands, met een verwijzing naar het boek van Dana, uitgegeven met als titel *Vier jaar voor de mast*. Hij vermeldt een paar maal het zingen van liederen bij het hieuwen van het anker, éénmaal met enige nadere informatie: *goodbye...fare-you-well; hurrah, my boys...we're homeward bound!*

Joseph Conrad (1857-1924) heeft een groot aantal romans en novellen geschreven. Bijna alle hebben de zee als achtergrond. De beschreven gebeurtenissen spelen doorgaans op zeilschepen in de grote vaart, maar ook op stoomvaartuigen in de kust- en riviervaart. Conrad kon hierbij putten uit een jarenlange carrière op zee. Later werd hij beroepsschrijver. Beroemd is zijn beschrijving van een typhoon in de gelijknamige novelle.

Ook John Masefield (1875-1967) heeft jaren gevaren. Op zijn dertiende voer hij op een Engels opleidingsschip. Daar moet hij het materiaal van de 'theerace' hebben gehoord dat hij in de jaren dertig heeft verwerkt tot de roman *The Bird of the Dawning*, in het Nederlands verschenen als *Klipperschepen jagen naar Londen*. Masefield werd spoedig journalist en publiceerde ook gedichten. In 1902 verscheen zijn eerste bundel *Salt Water Ballads* (Nederlandse vertaling *Zeekoorts*). Vanaf 1930 tot zijn dood was hij 'Poet Laureate', de Engelse 'hofdichter'.

[Top](#)

A.C. Metselaar verhaalt in *Europa ahoy!* zijn reis als stuurmansleerling op het Nederlandse volschip *Europa* in 1906-1908. De tocht voerde vanuit Rotterdam naar Noorwegen, vervolgens naar Australië en Chili, en via Kaap Hoorn naar Duinkerken. Hij geeft tekst en muziek van shanties die aan boord werden gezongen. De shanties zijn meest Engelstalig, o.a. *A Yankee Ship*, *Reuben Ranzo*, *Blow the Man Down*, *Fare You Well* en *Leave Her Johnny*. Ook *De IJzeren Man* werd op de *Europa* gezongen. Dit befaamde boek is vele malen herdrukt. In het boek staan ook foto's die door de auteur op die tocht zijn gemaakt.

K. Suyk heeft in *Dwarsgetuigd* herinneringen van Nederlandse Kaap Hoorn-vaarders verzameld.

Over zijn reis met een Duitse bark in 1897 vertelt in dit boek Thomas Billiaert, dat bij het vertrek uit Chili onder het zingen van "*Blow boys blow, for Californio...*" met de kaapstander de beide ankers werden ingehieuwd. *De stuurman hoefde ons niet aan te sporen om de meeste kracht op de handspaken uit te oefenen. Wij waren blij om weer naar zee te gaan, vandaar dat wij uit volle borst de bekende shanty uitgalmden.* Ook tijdens de reis van Frans van Houten in 1900 op een Ierse driemaster werden er nog volop shanties gezongen. Hij vertelt de gang van zaken bij hun vertrek uit Chili. *Onze voorzanger, Bill Buckley, had zich bij de verschansing opgesteld en zong de ene shanty na de andere. Het refrein werd dan door de gehele bemanning, stuurman inclusief, meegezongen...De volgende dag was het al vroeg ankers binnen hieuwen, waarbij weer uit volle borst gezongen werd: "We are homeward bound for Rio Grande".* L.B. Albrink geeft fragmenten van shanties die werden gezongen op de *Birkdale* in 1916 op de tocht van San Francisco naar de Azoren, o.a. *Rolling Home*, *Roll the Cotton down*, *Blow the man down* en *A Roving*.

Heinrich Hauser beschrijft in *Het laatste zeilschip* in dagboekvorm zijn tocht met de viermastbark *Pamir* in 1930 van Hamburg naar Chili, eveneens via Kaap Hoorn.

In het hoofdstuk *Shanties* vertelt hij dat er aan boord meest Engelstalige liedjes werden gezongen. Van enkele Duitse geeft hij de teksten. Hij schrijft: *Het zeemanslied sterft uit. Dat gaat zoo vlug, dat zelfs ik, met mijn korte ervaring van tien jaar, dit uitsterven meegemaakt heb.* Behalve foto's is door hem op die tocht een unieke film gemaakt, die verkrijgbaar is in een uitgave van het

Nederlands filmarchief onder de titel *Pamir, het laatste zeilschip*. In september 1957 is deze Pamir op een tocht van Zuid-Amerika naar Hamburg tijdens de orkaan Carrie vergaan. Deze tragedie leidde tot de dood van 80, meest jeugdige opvarenden. Slechts 6 zeelui werden gered. Het zusterschip Passat ontsnapte ternauwernood aan een ramp. De Duitse overheid verbood hierna het gebruik van windjammers als vrachtvarende opleidingsschepen.

[Top](#)

W.L. Leclercq beschrijft in *Wind in de zeilen* zijn tocht op de Finse windjammer *Herzogin Cecilie* van Australië om Kaap Hoorn naar Engeland in 1932/1933. In het boek komt ter sprake de film die A.J. Villiers had gemaakt aan boord van de *Grace Harwar*, een driemast volschip.

Ook Leclercq getuigt ervan dat in de jaren 30 de shanties op sterven na dood waren. *Deze chanteys zijn ontstaan en verdwenen met de zeilvaart, en ook op de thans nog varende zeilschepen hoort men ze niet meer. Zij zijn begraven in door muzikale zee-kapiteins samengestelde bundels... Toch zullen er velen zijn, die zich deze liederen herinneren. Ik heb in onzen Archipel wel zeiltochten gemaakt met een loods; en wanneer de medegenomen voorraad drank verbruikt was, placht hij aan schooten en vallen te halen op de opwekkende melodie van 'Blow the man down' en 'Whisky, Johnny'. Hij zong met groote energie, doordringend schel en ver boven de hoge C, zoodat hij paars en blauw in het gezicht werd; en ik voelde mij altijd zeer verlicht als zijn muzikale behoeften zonder ongelukken bevredigd waren.* Hij vertelt dat de *Herzogin Cecilie* in 1928 op de thuisreis nog een zeer muzikale bemanning had. De violist nam op de kaapstander plaats en hield de moed erin bij het ophijsen van de ankers.

Eric Newby heeft een boeiend boek geschreven over zijn reis op de Finse viermastbark *Moshulu*. Hij voer in 1938/39 mee om vanuit Engeland in Zuid-Australië een lading graan te halen. Dit bleef zijn enige tocht op een zeilschip. Shanties werden toen aan boord blijkbaar niet meer gezongen. Het boek is voor de eerste keer uitgegeven in 1956, maar nog in 2001 verscheen een Nederlandse herdruk van *De laatste graanrace*. Foto's geven een impressie van de tocht. Hij vertelt, hoe hij vóór zijn vertrek met de *Moshulu* op vakantie ging naar Salcombe en bij het zwemmen in Starehole Bay dook naar het wrak van de *Herzogin Cecilie* die met een gebroken kiel half onder het zand begraven lag.

In 2000 nog verscheen Eric Newby's *Learning the Ropes*: een schitterend fotoboek van diezelfde tocht op de *Moshulu* eind jaren dertig, toen er nog slechts 13 zeilschepen graan vervoerden van Zuid-Australië naar Europa.

In het boek van Pedersen treffen we vele dramatische foto's aan van zeilschepen die, soms nog onder vol tuig, op de klippen zijn gelopen. Ook het wrak van de *Herzogin Cecilie* is te zien, nadat het schip in 1936 aan de grond was gelopen.

Apollioni heeft in *The Last of the Cape Horners. Firsthand Accounts from the Final Days of the Commercial Tall Ships* uit veel weinig bekende bronnen een zeer boeiende bloemlezing gemaakt. In een fictieve reis rond de wereld komen alle mogelijke aspecten aan bod van het leven aan boord van een Kaap-Hoornschip.

[Top](#)

4. Historie en techniek van dwarsgetuigde schepen

Alan W. Villiers (1903-1982) begon al jong te varen op Australische barken. Later voorzag hij succesvol als journalist in zijn levensonderhoud.

In 1928 zeilde hij met de Finse viermaster *Herzogin Cecile* rond Kaap Hoorn en beschreef die tocht in *Falmouth for Orders*.

Tijdens een volgende reis op de *Grace Harwar* maakte hij een film en schreef hij zijn bestseller *By Way of Cape Horn*. Hij werd een succesvol lid van de *National Geographic Society* in Amerika en hield vele lezingen.

Samen met een paar anderen stak hij zijn kapitaal in de aankoop van een 19^e eeuwse Duitse viermaster, de *Parma*. Op dit schip maakte hij nog een film en hij schreef twee boeken over de *Parma*, geïllustreerd met zijn eigen foto's.

In *De laatste windschepen* staan schitterende foto's van hem en citaten uit zijn boeken.

Door het National Maritime Museum in Greenwich is in 1983 een video uitgegeven met als titel 'Square Riggers of the 1930's'. Hierop geeft - een bejaarde - Alan Villiers in 'The Cape Horn Road' commentaar bij de beelden van zijn eigen films die hij maakte aan boord van de *Parma* en *Grace Harwar*.

Het avontuur met de *Parma* bleek zo succesvol, dat Villiers een klein volschip kon aankopen en een tocht rond de wereld maakte. Hij noemde het schip *Joseph Conrad*. Momenteel is dit te bezoeken als museumschip in Mystic Seaport Massachusetts (V.S.). Aan boord worden shanties gedemonstreerd door de medewerkers van het museum. Het publiek vervult de rol van de zeelui en zingt de refreinen mee.

Een boeiend overzicht van de grote zeilvaart geeft Villiers in *Gevecht om Kaap Hoorn. Glorie en ondergang van het Kaap Hoorn schip*. De Engelse titel van dit boek is overigens *The Way of a Ship*.

[Top](#)

Alan Villiers is tevens een van de schrijvers van *Het avontuur van de zee*: een rijk geïllustreerde algemene geschiedenis van de scheepvaart.

Voor degenen die stuurman willen worden op een vierkantgetuigd zeilschip, zijn de boeken van Scott en Willoughby verplichte kost.

Een curieuze uitgave is de nog in 1989 uitgegeven Duitse vertaling van het boek van Jens Kusk Jensen uit 1901. Op ruim 400 bladzijden geeft Jensen informatie die jarenlang de 'bijbel' vormde voor Deense opleidingsschepen en zeevaartscholen. Alles wat een zeeman geacht werd te weten, staat erin, inclusief tabellen met de Deense, Duitse en Engelse namen voor de diverse onderdelen van een zeilschip.

Een Nederlandse tegenhanger van Jensen, echter uitsluitend voor wat betreft zijn bespreking van typen zeilschepen, staand, lopend tuig en zeilen, is Hidde Manhoudt Jr. Hij geeft ook lijsten van woorden en uitdrukkingen in het Nederlands, Duits, Engels en Frans. Voor de shantyliefhebber is dit voor het begrip van bepaalde termen een vaak onontbeerlijk naslagwerk.

Paasch heeft in 1885 met veel succes een geïllustreerd woordenboek uitgegeven van nautische termen in het Engels, Frans en Duits. In 1997 verscheen een herdruk van zijn *Paasch's Illustrated Marine Dictionary. Originally published as 'From Keel to Truck'*.

Van der Kooy geeft een selectie van dagboeken en reisverslagen van Nederlandse zeelui. Het accent ligt op het leven aan boord van marineschepen.

[Top](#)

Hazelhoff Roelfzema beschrijft in *Kaap Hoornvaart door vierkant getuigde zeilschepen* in een serie artikelen de geschiedenis van de Kaap Hoornvaart: de ontdekkingsreizen, de

wetenschappelijke expedities, de koopvaart, de goederenstromen, de ontwikkeling van scheepstypen en de geschiedenis van de rederijen van Laeisz, Bordes en Erikson.

Hutson geeft in *Vierkant getuigde schepen. Ontwikkeling, gebruik en hoogtijdagen* een lezenswaardig overzicht geschiedenis, bouw en gebruik van vierkant getuigde schepen, evenals een lijst van benamingen en begrippen.

Een vergelijkbare inhoud heeft het boek van Kuipers.

Allerlei aspecten van windjammers, fraai geïllustreerd met foto's en tekeningen, staan in het boek *De windjammers* van Olivier Allen. Hij vertelt ook het verhaal van de *Seeadler*, een Duitse windjammer die, een oorlogsschip vermomd als koopvaarder, tijdens de Eerste Wereldoorlog veertien geallieerde schepen tot zinken bracht. Tijdens deze operatie werden alle bemanningsleden, op één na, aan boord genomen en gered.

[Top](#)

Een beknopt overzicht van de Nederlandse scheepvaart staat in Vandersmissen.

In Teenstra staat een geschiedenis van de Nederlandse zeilschepen uit de tweede helft van de 19e eeuw.

Ron de Vos geeft in *Nederlandse clippers* een geschiedenis van de Nederlandse grote zeilvaart in de negentiende eeuw. In het boek staat ook een verslag van de bouw en de eerste tocht van de meest recente clipper de *Stad Amsterdam*.

Eerder verscheen van zijn hand over dit schip het boekje de *Stad Amsterdam*.

Tall Ships door Thad Koza is een fotoboek van meer dan 200 zeilschepen met hun technische specificaties.

Aafke Steenhuis combineert in *Windjammers in Delfzijl. De route van de chilisalpeteer*, de historische achtergronden en haar persoonlijke ervaringen. Het boek is fraai geïllustreerd en bevat een uitgebreide lijst van literatuur, films en video's

Aan boord van de viermastbark *Passat* die momenteel in Travemünde, de havenstad van Lübeck ligt, is verkrijgbaar een CD-rom met geschiedenis, foto's, tekeningen en een filmpje van Thomas W. Wells met zijn commentaar op een tocht in de jaren 38-39. Hij filmde aan boord van de *Passat* dezelfde graanrace, die Eric Newby beschrijft en die door de *Moshulu* werd gewonnen. De *Passat* werd toen vierde. Een reisverslag van een scheepsjongen completeert het geheel. De titel is: "*SS Passat*" 1911 bis 1998.

Op de video *Square Riggers of the 1930's* is de *Passat* te zien tijdens een tocht in fraai weer van Hull naar de thuishaven Mariehamn op de Alandeilanden. Tenslotte staat op deze band ook een filmverslag van een stormachtige reis van de *Viking* van Australië naar Falmouth in 1938.

[Top](#)

5. Literatuurlijst

5.1 Shantyboeken

Böhle, R.C. Lieder-Seesack. Seemannslieder und Shanties zum Mitsingen. Delius

Klasing Verlag 1992 ISBN 3-7688-0457-7

Buck, Fr. Knurrhahn, Seemannslieder und Shanties. Hamburg 1966 Band 2

Davids, C.A. Wat lijdt den zeeman al verdriet. Het Nederlandse zeemanslied in de
zeiltijd (1600-900). Den Haag 1980 *uitverkocht*.

Doerflinger, W.M. Songs of the Sailor and Lumberman. Genwood 1990 ISBN
0-916638-40-5.

Forebitters It 's our sailing time (tekst en muziek van gelijknamige CD) z.j.

Frank, Stuart M. Sea Chanteys and Sailors' Songs. An Introduction for Singers and
Performers, and a Guide for Teachers and Group Leaders. Kendall
Whaling Museum Monograph Series N° 11, Sharon Massachusetts
USA 2000

Frank, Stuart M. Musick on the Brain. Frederick Howlands Smith's Shipboard Tunes 1854-
1869.

Kendall Whaling Museum Monograph Series N° 12, Sharon
Massachusetts USA 2000

[Top](#)

Frank, Stuart M. Oooh, You New York Girls! The Urban Pastorale in Ballads and Songs
about Sailors

Ashore in the Big City. Kendall Whaling Museum Monograph Series N° 9,
Sharon Massachusetts USA 2000

Grasso, Glenn Songs of the Sailor. Working Chanteys at Mystic Seaport. Mystic Seaport
Museum 1998 ISBN 0-913372-84-6

Healy, James N. Irish Songs of the Sea. Corc 1995 ISBN 1900428458

Hugill, Stan Shanties from the Seven Seas. Shipboard work-songs and songs used
as worksongs from the great days of sail. Connecticut 1994 ISBN
0-913372-70-6

Hugill, Stan Zeemansliederen. Bussum 1978 ISBN 90 228 19825 *uitverkocht*

Huntington, Gale Songs the Whalemen Sang. New York 1970 ISBN 486-22169-5 *uitverkocht*

Keeson, Ton Over shanty's en seasons – 40 zeemansliedjes ontrafeld –. Haarlem 2001
ISBN 9080679216

- Palmer, Roy Boxing the Compass. SeaSongs & Shanties. Todmorden 2001
ISBN 0-9540682-0-3
- Loffet, Bernard Chants de marins. ISBN 2-9506259-0-8
- Pennec, Alain Chants de marins z.j.
- Prigge, Klaus Seemannslieder und Shanties des Lotsengesangvereins
"Knurrhahn". Hamburg 1952
- Rich, Frank Sterke drank en schorre kelen. Reba Productions 1995
ISBN 90-6911-141-1

[Top](#)

5.2 Reisverslagen en romans van (ex)zeelui

- Apollonio, Spencer The Last of the Cape Horners. Firsthand Accounts from the
Final Days of the Commercial Tall Ships. Washington 2000
ISBN 1-57488-283-x
- Armstrong, Warren Square-Rigger Days. London 1964
- Bullen, Frank T. Vier jaar voor de mast (The Log of a Sea-Waif). Bussum z.j.
- Bullen, Frank T. De zwerftocht van de "Cachalot". Amsterdam 1946
- Chase, Owen The Wreck of the Whaleship Essex. A First-Hand Account of One of
History's Most Extraordinary Maritime Disasters. London 1999 (1^e druk
1827) ISBN 0-7472-7404-5
- Chichester, Sir Francis Zeilend langs klipperwegen. Hoorn ISBN 90-205-0551-3
- Conrad, Joseph De neger van de Narcissus / Typhoon. Bussum 1979 ISBN 90-228-1622-2
- Conrad, Joseph De schaduwgrens (The Shadowline). Amsterdam z.j.
- Conrad, Joseph Lord Jim. New York 1988 ISBN 0-553-21361-X
- Dana, Richard H. Twee jaar voor de mast (1834-1836). Baarn 1988 ISBN 90-604-5980-6

[Top](#)

- Hauser, Heinrich Het laatste zeilschip. Schip, bemanning, zee en horizon. Amsterdam 1931
- Gould, Alan Benedek's. Een avonturenroman over leven en werk aan

boord van een windjammer. Baarn 1986 ISBN 90-604-5469-3

Jaski, F.C. en C.J. Met barken en klippers de wereld rond. Bussum 1975

Leclercq, W.L. Wind in de zeilen. Amsterdam z.j.

Masefield, John Klipperschepen jagen naar Londen. Bussum 1978 ISBN 90-228-1623-0

Melville, H. Moby Dick. Amsterdam 2001 ISBN 90-254-6331-2

Metzelaar, A.C. Europa Ahoy! Amsterdam 1941

Newby, Eric De laatste graanrace (The Last Grain Race). Haarlem 2001

ISBN 90-6410-358-5

Newby, Eric Learning the Ropes. London 2000. Fotoboek bij *De laatste graanrace*

ISBN 0-7195-5641-4

Russell, William Clark Het goede schip Mohock. Bussum 1980 ISBN 90-228-1625-7

Suyk Jr, K. Dwarsgetuigd. Herinneringen van KaapHoorn-vaarders. Bussum 1978

ISBN 90-228-1988-4

[Top](#)

5.3 Historie en techniek van dwarsgetuigde schepen

Allen, Oliver E. De windjammers. Time-Life Boeken Amsterdam 1980

Hazelhoff Roelfzema, H. Kaap Hoornvaart door vierkant getuigde zeilschepen. Overdruk van een serie artikelen in Spiegel der Zeilvaart 1993/94

Hutson, Tony Vierkant getuigde schepen. Ontwikkeling, gebruik en hoogtijdagen.

Baarn 1979 ISBN 90-6045-055-8

Jensen, Jens Kusk Handbuch der praktischen Seemannschaft auf traditionellen

Segelschiffen. Königswinter 1989 ISBN 3-89365-722-3

Kooij, J.A. van der Uit het leven van de zeeman. Dagboekfragmenten en reisverslagen uit de

18de en 19de eeuw. Bussum 1976 ISBN 9022819655

Koza, Thad Tall Ships. The Fleet for the 21st Century. East

Hartford 2002 ISBN 1-55949-740-8

[Top](#)

Kuipers, J.J.B. en Doeke Roos Een Ster om op te sturen. De laatste

eeuwen van de vierkant getuigde schepen. Uitgeverij Pirola 1995
ISBN 9064551979

- Manhoudt Jr, Hidde Zeilschepen en hun tuigage. Voornamelijk het
diepwaterzeilschip sedert het jaar 1800. Amsterdam 1946
- Paasch, H. Paasch's Illustrated Marine Dictionary. Originally
published as 'FromKeel to Truck'. London 1997 (1^e druk 1885) ISBN 0-85177-
700-7
- Pedersen, Peter Strandung und Schiffbruch. Bielefeld 1989
- Scott, Frank A Square Rig Handbook. London 1992 ISBN 1870077113
- Steenhuis, Aafke Windjammers in Delfzijl. De route van de chilisalpeteer. Amsterdam 2003
ISBN 90-805725-4-3
- Teenstra, Anno De Clippers. Een nieuwe geschiedenis van de snelste Nederlandsche
zeilschepen uit de tweede helft der 19^e eeuw. Amsterdam 1945
- Vandersmissen, H. Historische zeilschepen. 13 eeuwen Nederlandse scheepvaart.
ANWB 1999

[Top](#)

- Villiers, Alan Of Ships and Men. A Personal Anthology. London 1962
- Villiers, Alan Gevecht om Kaap Hoorn (The Way of a Ship).Glorie en ondergang van
het Kaap Hoorn schip. Bussum 1972 ISBN 9022819078
- Villiers, Alan Kaap Hoorn (The War with Cape Horn). Baarn 1972 ISBN 9060457633
- Villiers, Alan e.a. Het avontuur van de zee. National Geographic Society. Bussum 1978
- Villiers, Alan De laatste windschepen. Alkmaar 2000 ISBN 90-6013-110-X
- Vos, Ron de Clipper Stad Amsterdam. Amsterdam 1999 ISBN 9074082068.
- Vos, Ron de Nederlandse clippers. Franeker 2003
- Willoughby, R.M. Square Rig Seamanship. London 1997 ISBN 1870077040

[Top](#)

6. Diskografie

Een overzicht van de nu verkrijgbare CD's is te vinden bij Windrose Music, Drachten.

Een rijke bron voor de liefhebber zijn de vele CD's die zijn uitgegeven door Chasse-Marée

Hierbij volgt een lijstje van shanty-CD's die ik kan aanbevelen. Het aanbod is overweldigend groot.

Chants de Marins Traditionnels. Sélection de morceaux choisis dans les cinq volumes de l'Anthologie des chansons de mer. SCM 017

Chants de Marins Traditionnels. Sélection de chants de bord des baleiniers, long-courriers, et Terra-Neuvas; de chants de mariniers, de plaintes et chants à danser. SCM 014

Collins, Johnny Shanties & Songs of the Sea. GRCD 75

Compagniezangers & Shanty Jack, In the Shadow of the Mainsail. Bakkerij CD 090993.BCD

Forebitter de Mystic Seaport, Chants des Marins Americains SCM 038

International Shantifestival Workum. UPCD 97315

Les Souillés de Fond de Cale, Chez Gayd. Chants de marins. SFC 697

[Top](#)

Mageean, Jim and Johnny Collins, Coming of Age. Columns Disc.290262

Monkey's Orphan, Sailor's Song. A Celebration of Sea Songs and Shanties from the Great Days of Sail. MOCD 01

Stan Hugill et Stormalong John, Chants des Marins Anglais. SCM 021

Stan Hugill with Stormalong John, A salty fore Topman. SHCD 002

Stormalong John, Liverpool. Shanties and Sea Songs from Liverpool. STJ5495

Stormalong John, A Liverpool Packet. STJ4495

The Cromer Smugglers, A New Dawn. CD SMUG 1

The Keelers, On the North Sea Ground. KMCD 103

Zingerij Dwarsgetuigd, Shanties en Liederen van de zee DPCD 2546

[Top](#)

7. Internet sites

7.1. Shanty-sites

Inmiddels biedt het internet een gigantische hoeveelheid informatie aan teksten, vaak voorzien van muziek. Via een zoekmachine (bijv. www.google.com) stroomt informatie binnen, wanneer als zoekwoorden 'Shanties, Sailors Songs' of 'Sea Shanties' worden opgegeven. Ik noem enige sites.

www.shanty.org met veel links. Site van de ISSA. Ons koor is lid van deze organisatie.

<http://ingeb.org/catchan.html> Songs of the Sea

<http://www.jswars.com/shanty/index.shtml> Shanties and Sea Songs

<http://www.acronet.net/~robokopp/shanty.html> Shanties and Sailor Songs – zeer uitgebreid

<http://www.rendance.org/shanty/> Shanties and Sea Songs

<http://www.contemplator.com/sea/index.html> Songs of the Sea.Tunes, Lyrics and Information

www.speakeasy.org/~anitra/chanteys/ Anitra Sings Sea Chanteys

<http://sailorsongs.com/lyrics.htm>

<http://shorty.mudcat.org>

www.dwarsgetuigd.nl Allerlei informatie over Zingerij Dwarsgetuigd

Top

7.2. Sites met informatie over dwarsgetuigde schepen

Ook hier weer een beperkte selectie uit de zee van sites.

<http://esys.org/bigship/bigship.html> Informatie over scheepstypen en windjammers met veel links

<http://tallships.sailtraining.org>

<http://pc-78-120.udac.se:8001/WWW/Nautica.html> Zeer uitgebreid

<http://www.marine-marchande.com/liste.htm> Zeer uitgebreid

<http://www.apparent-wind.com/sailing-page.html> Via een register zijn zeer veel sites te raadplegen

<http://www.stadamsterdam.nl> Informatie over dit nieuwe Nederlandse volschip en historie van clippers

<http://barkeuropa.com> Achtergronden en informatie over dit voormalig Duitse lichtschip

Top